

ENFLASYON KAVRAMI VE SONUÇLARI

Ass. S. Rıdvan KARLUK

I. ENFLASYON VE ANLAMI

Enflasyon, Latince'de «şişme» anlamında kullanılır. Genel olarak iktisatta enflasyon, cari fiyat seviyesi üzerinde toplam talebin toplam arzdan fazla olmasından meydana gelir¹. Toplam talebin, toplam arzdan fazla olması sonucunda genel fiyat seviyesi yükselir ve bu surette toplam talep kısılarak toplam arza eşit bir duruma gelmiş olur. Profesör McConnell'e göre, enflasyon, fiyatlar genel seviyesinin yükselmesi olarak ta tanımlanabilir². Burada dikkat edilecek nokta, fiyatlar genel seviyesinin toplam olarak yükselmemesidir. Ekonomide enflasyon zamanlarında, fiyatlar genel seviyesi yükselmeye devam ederken bazı özel malların fiyatlarında bir artış görülmez, hatta diğer bazılarının fiyatları bile bu esnada düşebilir.

Bu konuda üzerinde durulması gereken diğer bir nokta ise, ekonomide her fiyat yükselişinin bir enflasyon anlamına gelmeyeceğidir. Enflasyondan, ancak devamlı ve büyük fiyat artışlarının ekonomide görüldüğü sürece bahsetmek mümkündür. Fiyatların kısa bir sürede hızla yükselmesi, fakat daha sonra hızını kaybetmesi durumunda enflasyondan bahsetmek mümkün değildir. Bunun için, yüksek bir fiyat seviyesini, enflasyonla karıştırmamak gerekir. Çünkü enflasyon, ancak fiyat yükselmeleri devam ettiği sü-

(1) Besim Üstünel, *Makro Ekonomi*, Ankara, Güzel İstanbul Matbaası, 1967, s. 210 ve 212.

(2) Campbell R. McConnel, *ECONOMICS: Principles, Problems and Policies*, New York, McGraw-Hill Book Company, Inc. 1960, s. 197.

rece vardır. Bu nedenle, istikrar kazanmış bir fiyat seviyesinin artık enflasyonla hiçbir ilgisi kalmamıştır³.

Yukarıda yapmış olduğumuz tanımlamada, toplam talebin toplam arzdan fazla olduğu zamanlarda uygulanan fiyat kontrolü sayesinde bazen fiyatlar genel seviyesinin artmadığı görülebilir. Fakat burada toplam arz ile toplam talep arasında sağlanmış olan denge, suni bir dengedir. Bu durumda, baskı altına alınmış enflasyondan bahsetmek daha doğru olacaktır. Fiyatlar üzerine konan ekonomi dışı faktörlerin baskısı ortadan kalkar kalkmaz, şiddetli fiyat artışları kaçınılmaz bir hal alacaktır.

Enflasyonu, para şişkinliği olarak tanımlamakta mümkündür⁴. Bu tanıma göre, ekonomi de enflasyonist dönemlerde, toplam harcamalar, mal ve hizmet arzından daha fazla olmaktadır. Bu şekilde yapılan bir tanımlama, tamamen klâsik iktisatçıların miktar teorisine dayanmaktadır. Tanımın doğru olabilmesi, bazı koşulların varlığını gerektirmektedir. Çünkü, artan para miktarı, aynı zamanda para talebini de arttırmış ise, toplam harcamalarda bir artış görülmeyebilir. Aynı şekilde, para miktarı artmadığı halde tedavül süratinin artması, toplam harcamaları arttırabilir. Son olarak, para hacmi sabit iken, toplam arzda meydana gelen azalmalar da enflasyona sebep olabilir.

Enflasyonda fiyat yükselişleri genel, kompleks ve kümülâtif bir olay olarak görünür. Bir kere, bütün mal ve hizmetlerin fiyatları yükselme eğilimindedir. Enflasyon, daha çok psikolojik faktörlerin ağır bastığı kompleks bir olaydır. Bu nedenle fiyat yükselişleri karmaşık bir şekilde meydana gelir. Ekonomide bir kısım malların fiyatları örneğin % 60, % 70 oranında yükseldiği halde, diğer bir kısım malların fiyatları ancak % 5 veya 10 oranında artar. Fiyat yükselişleri kümülâtif bir hal alınca, yani fiyatlar üst üste eklenerek şiddetle yükselme temayülüne girince, enflasyon süreci hızla işlemeye başlar.

Amerikalı J. Duesenberry ve Fransız P. Diéterlen gibi iktisatçılar, enflasyonu parasal sonuçlar doğuran sosya bir olay olarak görürler. Onlara göre, enflasyonun doğuşu ve yayılışı, iktisadi birimler arasındaki çekişmedir. Ekonomide her iktisadi grup, milli

(3) İsmail Türk, *Maliye Politikası (Amaçlar ve Araçlar) ve Çağdaş Bütçe Teorileri*, Ankara, Sevinç Matbaası, 1969, s. 84.

(4) Sadun Aren, *İstihdam, Para ve İktisadî Politika*, Ankara, San Matbaası, 1968, s. 225.

gelirden belirli bir pay alır. İşte, her iktisadi grubun amacı, milli gelirden aldığı bu payı yükseltmektir.

Bu nedenle, iktisadi gruplar birbirleri ile mücadele ederler. Bu gruplardan biri olan işçiler, sendikalar aracılığıyla hükümet üzerinde baskı yaparlar ve toplu sözleşmeler ile daha çok zam alarak mevcut durumu kendi lehlerine çevirirler. Eğer çiftçiler buna bir tepki göstermez iseler, bir fiyat yükselmesi meydana gelmez. Fakat genellikle, çiftçiler de taban fiyatlarının yüksek tespit edilmesini isteyeceklerdir. Bu arada memurlar da kendi maaşlarına zam yapılması talebinde bulunacaklar ve bu şekilde başlayan hareket enflasyonun yayılmasına ve hızlanmasına sebep olacaktır.

II. ENFLASYON ŞEKİLLERİ

İktisatçılar, genel olarak kaynaklarına göre iki ayrı tip enflasyondan bahsederler. Bunlar talep ve maliyet enflasyonlarıdır⁵. Bu, az çok enflasyon analizlerinde kabul edilmiş bir ayırım şeklidir. Profesör A. P. Lerner ise, bu genel ayırımı sadık kalarak «Alıcı Enflasyonu» (buyers'inflation) ve «Satıcı Enflasyonu» (sellers'inflation) terimlerini kullanmaktadır. Enflasyonu, ayrıca hızlarına göre de sınıflandırmak mümkündür.

A) Kaynaklarına Göre Enflasyon

i — Talep Enflasyonu (Demand-Pull Inflation)⁶

Ekonomide, en çok raslanan enflasyon tipi olarak karşımıza çıkar. Harcamalar ve ihracat kalemleri toplamının, üretim ve ithalât tutarını aşması halinde, talep enflasyonundan bahsedilir. Ta-

(5) Richard Perlman, *INFLATION Demand Pull or Cost-Push?* Boston, D.C. Heath and Company, 1965, s. viii.

(6) Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için şu kaynaklara bakılabilir: Mükerrrem Hiç, «Türkiye'de Fiyatlar Genel Seviyesinin Teorik İzahı: Miktar Teoremi ve Keynesgil Enflasyonist Açık Modeli», İktisadî Gelişme Enstitüsü, *Türkiye'de Enflasyon*, İstanbul, İktisat Fakültesi, 1968, s. 82-97., John A. Cochran, *Money, Banking, and the Economy*, New York, The Macmillan Company, 1971, s. 577-581., ve Dernburg and McDougall, *Macro Economics*, New York, McGraw-Hill Book Company, Inc. 1960, s. 203-208.

lep enflasyonunu Keynes'in sistemi çerçevesinde bir formül ile açıklamak mümkündür⁷.

$$Y + M < C + I + G + X$$

Bu formülde; Y = üretim, M = ithalât, C = tüketim, I = yatırım, G = devlet harcamaları, X = ihracat kalemlerini göstermektedir. Burada dikkat edeceğimiz nokta, Y nin tam çalışma koşullarında ekonominin tüm üretimini ifade etmesidir. Yukarıdaki eşitsizliğin sol tarafını oluşturan (Y + M), ekonomide mevcut olan talebi karşılamakta kullanılabilecek toplam arz yani reel değerler toplamını ifade etmektedir. Eşitsizliğin sağ tarafı ise, toplam fiili talebi temsil etmektedir.

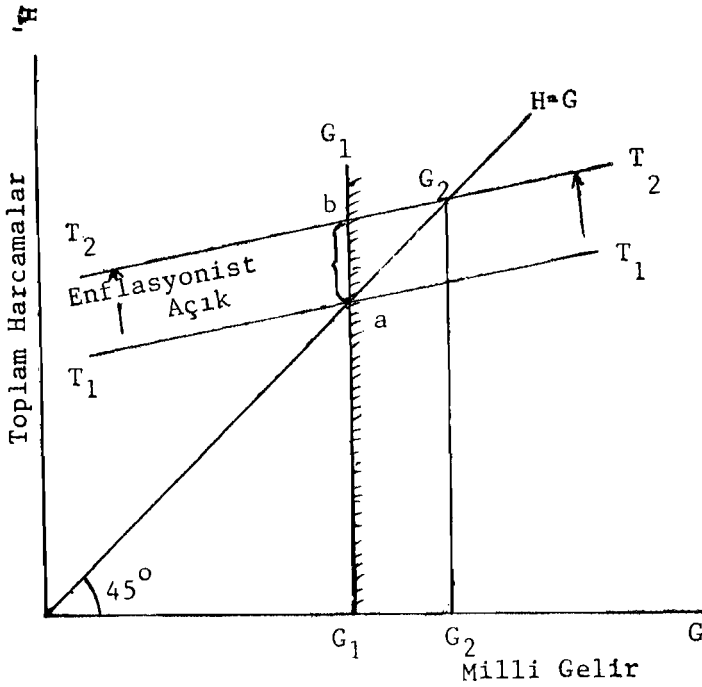
Talep enflasyonunda, eşitsizliğin sağ tarafı, sol tarafından daha büyük bir değerdedir. Bu durumda, ekonomide toplam fiili talep, toplam arzdan daha fazla demektir. Başka bir ifadeyle, piyasada mevcut olan mallara karşı olan talep, mal miktarının çok üzerindedir. O halde ekonomide, mal arzı ve mal talebi arasında bir boşluk (GAP) bulunmaktadır. İşte biz, enflasyonist talep fazlalığından doğan bu boşluğa «enflasyonist açık» adını veriyoruz.

Enflasyonist açık (inflationary gap), toplam harcamaların tam istihdam gelir seviyesinin üstünde kalan kısmını ifade etmektedir⁸. Talep enflasyonuna ve fiyatlardaki devamlı ve şiddetli yükselmelere engel olabilmek için, toplam harcamaların kısılarak enflasyonist açığın kapatılması gerekecektir. Bu açık nedeniyle meydana gelen fiyat artışlarının şiddeti ise, kısmen para arzının durumuna bağlı olmaktadır. Ekonomide fiyat yükselişleri, çeşitli etkilerle tüketim eğilimini değiştirebilir. Bu değişmelerin, enflasyonist açığı kısa ve uzun devrede ne yönde etkileyeceği ise, Pigou etkisine, gelir bölüşümü etkisine, fiyat değişmeleri karşısında tüketici birimlerin tutumuna ve bu konuda yapılan tahminlere bağlı olacaktır. Şimdi durumu aşağıdaki şekilde kısaca gözden geçirelim :

Şekilde dik eksen toplam harcamaları, yatay eksen ise milli geliri göstermektedir. Her iki eksene de eşit uzaklıkta bulunan 45° lik doğru üzerindeki her nokta, hem milli gelire ve aynı anlamda olmak üzere toplam harcamaya eşittir. G₁ G₁ taralı çizgisi ise «tam

(7) Feridun Ergin, *Para Siyaseti*, İstanbul, Sermet Matbaası. 1972, s. 262.

(8) Richard G. Lipsey ve Peter O. Steiner, *Economics*, New York, Harper and Row. 1969, s. 540-542.

istihdam gelir seviyesi»ni göstermektedir. Bir ekonomide, mevcut üretim faktörleri arz miktarları artmadıkça ve üretim teknolojisi değişmediği sürece ($G_1 G_1$) in temsil ettiği reel üretim seviyesinin aşamayacağı kabul edilmiştir. $T_1 T_1$ eğrisi ise, ekonomideki toplam talep miktarını göstermektedir. Şimdi, ekonomide toplam talebin $T_2 T_2$ durumuna çıktığını varsayalım. Bu durumda denge geliri G_2 miktarında oluşur fakat bu reel milli gelir demek değildir. $T_2 T_2$ eğrisi ile 45° lik doğruyu kesen $G_1 G_1$ tam istihdam dikeyi üzerinde meydana gelen ab açıklığına biz «enflasyonist açık» (inflationary gap) adını veriyoruz. Çünkü, G_2 seviyesinde bir reel gelir elde edilmesi mümkün değildir. G_2 noktası, tam istihdam gelir seviyesinin ötesindedir. Bu durumda, ekonomide önce aşırı istihdam şartları gelişecek ve daha sonra da «enflasyonist baskı» fiyatların yükselmesine yol açacaktır.

Keynes, eğer ekonomi tam istihdam dengesinde ise, toplam harcama artışları hem reel gelirleri ve hem de fiyatları yükseltir demektir. Fakat ekonomi eksik istihdam dengesinde ise, reel gelirlerdeki artışla birlikte meydana gelen fiyat yükselmelerini yalnız

toplam harcamalarda meydana gelen artış ile açıklamak mümkün değildir. Toplam harcamalar ile birlikte, istihdam oranı artmakta yani işsizlik oranı düşmektedir. İstihdam oranının artmasıyla birlikte, ekonomide çalışmaya başlayan her yeni işçinin üretkenliği de giderek azalmakta, «azalan verimler kanunu» kendini hissettirmeye başlamaktadır. O halde, toplam harcamaların tam istihdam duvarını aşmasıyla birlikte ortaya çıkan talep enflasyonunu, eksik istihdam dengesinden hareketle toplam harcama artışının reel gelir ve istihdamda meydana getireceği artış ile birlikte ve azalan verim kanunu nedeniyle ortaya çıkacak fiyat artışı ile karıştırmamak gerekir⁹.

Ekonomi eğer eksik istihdam seviyesinde ise, toplam harcamalarda meydana gelen artış şüphesiz istihdam seviyesini yükseltecek ve buna bağlı olarak ta işsizlik oranı düşecektir. İşsizlik oranının düşmesiyle birlikte «azalan verim kanunu» işlemeye başlayacak ve tam istihdam duvarına yaklaştıkça reel gelir artışını fiyat artışları izleyecektir. İşsizlik oranının daha düşürülmesi halinde fiyatlardaki yükselme oranı daha fazla olacaktır. O halde, ekonomide değişik işsizlik oranları ile, fiyat artış oranları arasında bir ayırım yapmak gerekecektir. İşte bize bu ayırımı yapma imkânını A. W. Phillips vermektedir.

Azalan Verim Nedeniyle Ortaya Çıkan Fiyat Artışları

İngiliz iktisatçısı A. W. Phillips, azalan verim kanunu nedeniyle ortaya çıkan fiyat artışlarıyla işsizlik oranı arasındaki sosyal refah seçimini, kendi adıyla anılan «Phillips Eğrisi» (the Phillips curve) ne dayanarak açıklamaktadır¹⁰. Ona göre, eğer ekonomide fiyatların nispeten istikrarlı olması isteniyorsa, çok yüksek bir işsizlik oranına katlanmak gerekecektir. Üretimin artması ve gayri iradi işsizlik oranının azalması ile birlikte ekonomide azalan verim kanunu işlemeye başlayacaktır. Azalan verim kanunu ve artan maliyetler dolayısıyla mutlaka fiyatlarda bir miktar artış olacaktır.

İşsizliğin söz konusu olmadığı tam istihdam seviyesinde, fiyatlar genel seviyesi çok yükselmiş olacaktır. Bu durum karşısında, ül-

(9) Mükerrerem Hiç, *Para Teorisi, İstanbul*, Sermet Matbaası, 1969, s. 434.

(10) Daha fazla bilgi için bkz. Robert E. Weintraub, *Introduction to Monetary Economics*, New York, The Ronald Press Company. 1970, s. 384-385, ve Ann Romanis Braun, «Phillips Eğrisi», çev. Adnan Erdaş, *Maliye Bülteni*, No. 673 (Mayıs - Haziran 1972), s. 79-92.

ke tam istihdam duvarına varmak istemeyecek ve bu duvardan daha aşağı bir noktada karar kılacaktır. İşte bu nokta, optimum yani refahı azamileştiren nokta olarak kabul edilecektir. Eğer bu nokta aşılabacak olursa, işsizlik oranında küçük bir azalış pahasına çok şiddetli fiyat yükselmeleri olacaktır. Bu nedenle, toplum refahı bu noktada optimum bir seviyeyi temsil edecektir.

Burada, az gelişmiş ülkeler açısından dikkat edilecek husus şudur: Bilindiği gibi, az gelişmiş ülkelerde sermaye kıt, emek ise bol bir faktördür. Bu tip ülkelerde sermayenin tam kullanımını ifade eden «tam kapasite» gelir sınırından bahsetmek gerekecektir¹¹. Az gelişmiş ülkelerde, ekonomi «tam kapasite» gelir sınırında olduğu zaman dahi işsizlik söz konusu olacaktır. Burada, sözünü ettiğimiz işsizlik, ekonomide sermaye yokluğundan ortaya çıkmış olduğu için «teknolojik işsizlik»tir. Bu nedenle, bu tip ülkelerde bir sermaye veya kapasite sınırı söz konusu olduğu için, toplam talep ne kadar arttırılırsa arttırılsın ekonomide işsizlik oranını % 1 ilâ 2 ye düşürmek hiçbir zaman mümkün olmayacaktır.

ii — Maliyet Enflasyonu (Cost-Push Inflation)¹²

Genel olarak iktisat literatüründe maliyet enflasyonu, «esasları bakımından talep enflasyonu dışında kalan enflasyonların tümünü kapsayan bir kavram olarak kullanılmaktadır»¹³. Bu tip enflasyonun nedeni, üretim maliyetlerindeki artışlardır. Üretim maliyetlerinin artması sonucunda, buna bağlı olarak fiyatlarda da bir yükselme görülür.

Maliyet artışları, çeşitli nedenlerle meydana gelmiş olabilir. Bu nedenleri kısaca şöyle sıralamak mümkündür: Ekonomide faiz haddi yükselmiş olabilir. Vasıtalı vergilerde meydana gelen artış zincirleme olarak maliyetleri arttırabilir. Ücret artışları, sendikalarında baskısı ile prodüktivite artışlarından çok daha fazla yükselerek ücret-fiyat spiralini harekete geçirmiş olabilir.

(11) Sabri Ülgener, *Milli Gelir, İstihdam ve İktisadî Büyüme*, İstanbul, Sermet Matbaası, 1966, s. 98 ve 151.

(12) Bu konuda daha fazla bilgi için, 6 numaralı dipnotta verilen kaynaklara bakınız. Ayrıca bkz. Lester V. Chandler, *The Economics of Money and Banking*, New York, Harper and Row, 1969, s. 512.

(13) Mükerrerrem Hiç, «Maliyet Enflasyonu ve Talep Enflasyonu Kavramları», İktisadî Gelişme Enstitüsü, *Türkiye'de Enflasyon*, s. 100.

Ayrıca dış ödeme açıklarını kapatabilmek için yapılan bir devalüasyon, ithal edilen tüketim mallarını, ham maddeleri ve yatırım mallarını en az devalüasyon oranında pahalılaştırdığı için iç piyasada maliyetlerin artmasına sebep olabilir.¹⁴ Fiyat yükselmelerini, talebin yükseltilmesi takip eder ve bu süreç içinde maliyet enflasyonu harekete geçer. Aynı şekilde, bazı maddelerin fiyatlarının politik nedenlerle yüksek tespit edilmesi ve bunu izleyerek talebin yükseltilmesi sonucunda ortaya çıkan «fiyat enflasyonu» da bir çeşit maliyet enflasyonu olarak değerlendirmekte bir mahzur yoktur.

Bu konuda bazı iktisatçılar, fiyat enflasyonunu, maliyet enflasyonuna dahil etmeyerek ayrı bir enflasyon çeşidi olarak ayrıca incelemektedirler. Endüstri kesiminde fiyat yükselmeleri, ilk önce maliyetlerin arttırılması yüzünden ortaya çıkmakta ve bunu takiben fiyat artışları için gerekli olan talep artışı sağlandığı zaman maliyet enflasyonu başlamaktadır. Aynı şekilde, firmaların veya ekonomideki diğer iktisadi birimlerin, bir maliyet artışı olmadan, sırf genel fiyat artışına uyarak kârlarını arttırmak amacı ile fiyatlarını yükseltmeleri sonucundan doğan «ETİKET ENFLASYONU» nu ikinci devrede gerekli talep artışı izler ise, yine bir maliyet enflasyonundan bahsetmek doğru olur.

Maliyet enflasyonunda önemli olan, maliyetlerin ve fiyatların yükselmesiyle birlikte talebin de yükselmesinin gerektiğidir. Nitekim bu konuda, birçok iktisatçılar maliyet enflasyonunun satınalma gücünde ve talepteki artışlar ile birlikte meydana gelmediği zamanlarda maliyet artışlarının enflasyona değil bilâkis işsizlik ve depresyona sebep olacağını ileri sürmektedirler. Onlara göre, satınalma gücü ve talepteki bir artış ile meydana gelmeyen bir maliyet artışı, hiçbir zaman bu tip bir enflasyonun sebebi olmayacaktır¹⁵.

Örneğin, endüstri sektöründe işçi sendikalarının baskısı ile reel ücretlerin yükselmesi sonucunda maliyetler artarsa veya endüstrinin herhangi bir dalında faaliyet gösteren bir firma, bir ida-

(14) Onur Kumbaracıbaşı, «Türkiye’de Enflasyon ve Nedenleri», Ankara İktisadî ve Ticarî İlimler Akademisi Dergisi, C. IV, No. 1 (1972), s. 8.

(15) Geniş bilgi için bkz.: Fritz Machlup, «Another View of Cost-Push and Demand-Pull Inflation», *INFLATION Demand Pull or Cost-Push?*, der. Richard Perlman, Boston, s. 69.

ri kararlar ürünlerine zam yaparsa, hemen bir maliyet enflasyonundan bahsetmek mümkün değildir. Enflasyonun başlayabilmesi için, hükümetin para ve kredi hacmini genişletmesi, destekleme alımlarına başvurması ve bunun gibi yollarla toplam harcamaları artırması gerekir. Eğer ekonomide, artan maliyetler ile birlikte toplam harcamalarda da bir artış meydana gelmez ise, sadece sözü edilen malın nisbî fiyatı yükselecek ve buna bağlı olarak satışları azalacaktır. Satışların azalması da giderek üretimin kısılmasına ve işsizliğin artmasına sebep olacaktır.

Maliyet enflasyonunda, maliyetlerin artmasında ücret-fiyat (wage-price) ve harcama-gelir (expenditure-income) spiralinin harekete geçmiş olmasının büyük bir rolü vardır¹⁶. Örneğin, endüstride bir işçi sendikası ilk defa saldırgan (aggressive) bir nitelikte olmak üzere ücretleri arttırabilir. Bu durum karşısında, diğer sendikalarda fırsattan yararlanarak ücretleri yükseltmeye başlarlar ve sonuçta maliyetlerde agresif bir nitelikte artış meydana gelmiş olur. Diğer taraftan firmalar maliyetlerde meydana gelen artışı, kendileri yüklenmek istemeyeceklerinden, ürünlerinin fiyatını yükselterek tüketiciye yansıtacaklardır. Bu arada bazı firmalar da, maliyetlerinde herhangi bir artış olmadığı halde, durumdan faydalanarak ürünlerinin fiyatlarını arttıracaklardır (etiket enflasyonu). Fiyatlarda meydana gelen artışlar karşısında, reel ücretlerin düşmesini önlemek için nominal ücret artışlarına gidilecektir.

(O) halde, maliyet enflasyonu genellikle saldırgan (aggressive) fiyat artışlarından çok, saldırgan ücret artışları ve buna karşın savunucu fiyat artışları yüzünden meydana gelmektedir. Ancak, yükselen fiyatlarla birlikte artan harcamalar, fiyat artışlarını destekleyerek onların daha da süratle yükselmesine sebep olmaktadır. Fiyat yükselmeleri ve bu yükselmelerden korunmak için ücretlerin yükselmesi ise, ücret-fiyat spiralinin harekete geçmesini kolaylaştırmaktadır. Fiyatların ve maliyetlerin birbirini gittikçe yükselerek kovalaması, bir süre sonra «gelir çekişmesi» şekline dönüşmektedir. Ekonomide, bir gelir grubunun örneğin işçilerin —veya çiftçilerin— millî gelirden aldıkları pay olan ücretlerini —veya fiyatlarını— arttırarak çeşitli fiyatlar ve ücretler arasında bir yarışmayı

(16) Bkz: Martin Bronfenbrenner and F.D. Holzman, «Survey of Theories of Inflation», *Essays in Monetary Economics*, der. Harry G. Johnson, Londra, George Allen and Unwin Ltd, 1969, s. 109.

başlatmaları, sonuçta fiyatlar genel seviyesinin hızla yükselmesine sebep olmaktadır.

B) Hızlarına Göre Enflasyon

i — Hiperenflasyon (Hyperinflation)

Hiperenflasyon, gerçekte talep enflasyonunun en aşırı tipidir. Bu nedenle, bu tip enflasyona «aşırı enflasyon» veya «dört nala enflasyon» (galloping inflation) demek de mümkündür¹⁷. Hiperenflasyonlar, parasal niteliktedir. Çünkü bu devrede emisyon miktarı çok süratle artmakta, fiyatlar hızla yükselmektedir. Para değerini gittikçe yitirmekte, bir değer ölçüsü olabilme özelliğini kaybetmekte ve görevlerinden hiçbirini yapmamaya başlamaktadır. Artan enflasyon hızıyla birlikte psikolojik unsurlar ön plana geçmekte, paradan kaçış hızlanmaktadır. Para yerine, altın döviz ve kıymetli eşya talep edilmekte, alışverişlerde trampa usulüne dönülmektedir.

Milli paranın dış satılma gücü, iç satılma gücüne göre daha hızlı düşüşler göstermektedir. Dış ticaret hadleri süratle ülkenin aleyhine dönmeye başlamakta, bu ise ülke mallarının dışarıya çok ucuza satılması sonucunu doğurmaktadır. Tasarruflar endüstriyel yatırımlara değil, gayrimenkul altın, döviz gibi üretken olmayan spekülâtif nitelikteki işlere yatırılmaktadır. Parasal nitelikteki tasarruflar, süratle değer kaybına uğradığı için gönüllü tasarruflar sıfır, hatta menfi olmakta ve bu nedenle parasal tasarrufta bulunan küçük tasarruf sahipleri büyük zararlara uğramaktadır. Bu dönemde para, adeta ateş gibi sıcak bir duruma gelir. Kimse onu eline almak istemez. Herkes, şiddetle paradan kaçmaya başlar. Para değerini süratle yitirdiğinden borçlular kazanır, alacaklılar kaybeder. Zamanla, iç fiyatlar yabancı paralar ile gösterilmeye başlanır. Bu ise, ekonomik sistemin tamamen çökmesi demektir.

Hiperenflasyonlara savaş sonralarında raslanır. Tarihte en önemli örneği, Birinci Dünya Savaşından sonra (1919-1923) Almanya'da meydana gelmiş olan hiperenflasyondur. 1919 yılının Aralık ayında Almanya'da tedavüldeki para miktarı 50 milyar mark iken.

(17) McConnel. s., 200.

bu miktar dört yıl sonra 496.585.345.900 milyar marka ulaşmıştır¹⁸. Aynı şekilde Alman hükümetinin Birinci Dünya Harbi sırasında borçlandığı yüz milyon markın, 1923 yılı sonundaki gerçek değeri ise, birkaç dolara kadar inmiştir. Sonuç olarak, Alman markı 1923 yılında, 1919 yılında sahip olduğu değerın bölünemeyecek kadar küçük bir parçası haline gelmiştir. Bu önemli örnekten başka, İkinci Dünya Harbinden sonra Yunanistan (1944), Macaristan (1945-1946) ve Romanya (1947) hiperenflasyon geçirmişlerdir.

ii — Belirsiz Enflasyon (Creeping Inflation)

Bu tip enflasyon çok yavaş seyreder. Ekonomide yıllık fiyat artışları yüzde 2 veya 3 ü geçmez. Sinsi, sürünen bir enflasyondur. Çok hafif talep enflasyonu veya maliyet enflasyonu niteliğinde olabilir¹⁹ Burada üzerinde duracağımız nokta şudur: Belirsiz veya sürünen enflasyonu (Creeping Inflation), gizli enflasyon ile karıştırmamak gerekir. Gizli enflasyonda, fiyat artışları alınan tedbirler ile baskı altında tutulur. Bu durumda, baskı altına alınmış bir enflasyondan bahsetmek daha doğru olur²⁰.

Ekonomide mevcut olan aşırı talep, piyasada yapılacak direkt kontroller ve azami fiyat politikası ile önlenmeye çalışılır. Fiyatlar dondurulur, mallar mecburi dağıtıma tabi tutulur (karne ve vesika usulü). Şüphesiz alınan bütün bu tedbirler ile enflasyon ortadan kalkmaz, fakat baskı altına alınmış olduğundan «gizli» kalır. Böylece, şiddetli fiyat artışları bir süre için önlenmiş olur. Halbuki, belirsiz enflasyonda, bütün bu sayılan nitelikler yoktur.

Belirsiz enflasyonda, fiyatlar hafif kıpırdanışlarla yükselir. Ücretler, genel olarak fiyat yükselişlerinden daha süratle artar. Tüketici, fiyat artışlarının etkisini çok az hisseder. Herşeyden önemlisi, bu tip enflasyonda para, kendisine düşen fonksiyonları yerine getirmeye devam eder. Para, yine değer ölçüsüdür, değişim aracı görevini yerine getirmeye devam etmektedir ve tasarruf aleti olma fonksiyonunu korumaktadır. Para değerindeki kayıplar, carî faiz

(18) Frank G. Graham, *Exchange, Prices and Production in Hyper-Inflation Germany, 1920-1923*, Princeton, N.J. Princeton University Press, 1930, s. 13 den nakleden McConnel, s. 288.

(19) Ergin., s. 293.

(20) Aziz Köklü, *Para ve Kredi*, Ankara, Sevinç Matbaası, 1965, s. 137-138,

haddinin altında kaldığı sürece, fiyatların ilerde artma olasılığı, bir spekülasyon kaynağı teşkil etmemektedir.

III. ENFLASYONUN SONUÇLARI

Enflasyon, ekonomik ve sosyal hayat üzerinde derin etkiler uyandıran bir olaydır. Gerektiğinde politik düzeni sarsabilecek kadar kuvvetli çalkantılara sebep olabilir. Enflasyonun etkileri, onun şiddetine ve devam süresine göre değişir. Fakat herşeye rağmen zamanımızda enflasyondan geçen yüzyılda olduğu gibi her zaman korkulmamaktadır. Bazı iktisatçılar ise, ılık bir enflasyonu, deflasyona tercih etmektedirler. Burada sözünü ettiğimiz mutedil enflasyondan kastedilen, yapıcı «inflation constructive» bir enflasyondur.²¹ Eğer ekonomide yapıcı bir enflasyon var ise, istihdam ve genel fiyat seviyesi artmakta, müteşebbislerin kârları çoğalmakta, fiyat artışları az çok prodüktivite artışlarıyla birlikte meydana gelmekte, bu nedenle işçi ücretlerindeki artışlar tehlikeli bir başlangıç yaratmamaktadır. Ekonomide, toplam tasarruf hacmi artmakta, buna bağlı olarak toplam yatırım hacmini de arttırmak olanağı doğmaktadır.

Bütün buraya kadar söylediklerimizin gerçekleşebilmesi, ancak enflasyonun «ılık» yani yapıcı «constructive» bir karakter taşımasına bağlıdır. Bu nitelikteki bir enflasyonda, fiyat artışları % 3 veya % 4 den fazla değildir ve fiyat artışları çeşitli sosyal sınıflar tarafından bu nedenle kolayca hissedilmez. Fakat gerçekte olan, ılık enflasyonların dışında kalan sıcak enflasyonlardır. Nitekim, Uluslararası Para Fonuna üye ülkelerde, 1053 = 100 olarak alındığı zaman 1957 yılında yaşama standardı indeksi, Türkiye'de 150, Bolivya'da 2.410, Şili'de 627, Güney Kore'de 349, Birleşik Krallık'ta 115, Almanya'da 106, Amerika Birleşik Devletleri'nde 105, İtalya'da 113 ve Fillândiya'da 120 puana çıkmış ve durumun ciddiyetini açıkça gözler önüne sermiştir²². Şimdi kısaca enflasyonun etkilerini görelim :

i — Tasarruf Hacmi ve Enflasyon

Enflasyon, niteliği dolayısıyla «zorunlu bir tasarruf»tur²³. Çünkü, yükselen fiyatlar nedeniyle, tüketiciler aynı gelire daha az mik-

(21) Türk., s. 87.

(22) J.R. Hicks, *Essays in World Economics*, Londra, Oxford University Press, 1969, s. 121-122.

(23) Türk., s. 87-88.

tarda mal ve hizmet alabileceklerdir. İlk bir enflasyonda, gelir dağılımı daha çok tasarruf eğilimi yüksek olan müteşebbis sınıf lehine değiştiği için, gönüllü tasarruflarda bir artma meydana gelebilir. Fakat, ılık bir şekilde başlayan enflasyon giderek dozunu arttırır ve sıcak enflasyon haline dönüşür. Bu devrede, gönüllü tasarruflardan sadece müteşebbis sınıfın tasarrufları artar, sabit gelirliler ise eski durumlarını koruyamadıkları gibi menfi tasarrufta bulunurlar. Kişilerde, parasal tasarruf yapma alışkanlığı giderek ortadan kalkar. Bu da, ekonomide daha sonraki devreler için kötü sonuçlar doğurur.

Aynı şekilde, para şiddetle değer kaybına uğradığı için tasarruflar, her geçen gün reel değerlerinden kayba uğrayacaklardır. Bu durum karşısında fertler, tasarruflarını paradan başka servet şekillerine yatırmak isteyeceklerdir. Örneğin, parasal tasarruflar, endüstriyel yatırımlardan çok servetlerin el değiştirmesini gerektiren üretken olmayan spekülâtif nitelikteki işlere yatırılacaktır. Gayrimenkul, altın ve döviz talepleri şiddetle artacak, bu nedenle fiyatları da bir kat daha yükselecektir.

Fiyatlar hızla yükseldiği için, psikolojik olarak fertler yarımların daha fazla bir fiyat ödeme korkusuyla hareket ederek, tüketimlerini arttıracaklardır. Buna bağlı olarak ta, tasarrufları düşecek, bu olay enflasyonu daha da hızlandıracaktır. Eğer enflasyon, hükümetin Merkez Bankası kaynaklarına başvurması suretiyle finanse ediliyor ise, enflasyon ile birlikte süratle azalan gönüllü tasarrufların aksine kamu tasarruflarında bir artma meydana gelebilecektir.

ii — Yatırımlar ve Enflasyon

Enflasyon, kaynakların kullanımında olumsuz yönde etkiler. Enflasyonist devrelerde, spekülâtif kazançların çekiciliği karşısında, endüstri yatırımları hacimce azalır, inşaat yatırımları artar ve kapital/hasıla katsayısı yükselir. Tasarrufların daha çok, değerlerini koruyabilecekleri ve kısa sürede kâr getiren, fakat milli ekonomi için hiçbir faydası olmayan gayrimenkul ve altın gibi servetlere kayması sonucunda ekonomi büyük kayıplara uğrar. Enflasyon süresince, bu çeşit servetler el değiştirir ama çok defa bunların miktarı artmaz²⁴.

(24) Aren., s. 228.

Enflasyon uzun devrede endüstriyel yatırımların artmasını engeller. Çünkü, artan fiyatlar ile birlikte, gelecekte karanlıktır. Firmaların üretkenlik ve maliyet hesaplarını yapmak çok zorlaşır. Bu durum müteşebbisleri karamsarlığa sevk eder. Böylece enflasyon, reel yatırımları da, en üretken değil, kısa vadeli fakat en emin projelere yöneltir. Bu devrede, ekonominin ticaret ve ödeme bilançoları aleyhe döndüğünden, dışardan döviz kıtlığı nedeniyle ithal edilemeyen mallar, ülke içinde gelip geçici devre kazançlarına göre kurulmuş «enflasyon endüstrileri» tarafından karşılanır. Ayrıca sürekli fiyat artışları, yapılan bütün yatırımları kârlı kıldığı için, normal bir ekonomik düzende yatırım yapılmayacak sahalara da yatırım yapılmaya başlanır.

Bu suretle normal zamanlarda rantabilite düşüklüğü nedeniyle yapılmayan yatırımlar, enflasyon nedeniyle rantabl bir hale geldiği için hatalı bir şekilde yön değiştirir. Bu ise, ekonomi bakımından büyük bir kayıptır. Böylece enflasyon, yapılması mümkün olan reel yatırımları da, en üretken değil, fakat kısa vade de en çok kâr getiren en sağlam projelere yöneltir.

iii — Gelir Dağılımı ve Enflasyon

Enflasyon oldukça verimli fakat son derece adaletsiz bir vergi gibidir²⁵. Enflasyonun çeşitli halk yığınları üzerindeki etkisi farklıdır. Fiyatların devamlı olarak süratle yükselmesi, gelirleri para cinsinden ve sabit olan grupların aleyhine olmaktadır. Genel olarak ücret, faiz, rant gibi gelirlerini fiyat yükselmelerine paralel olarak arttırmak olanağına sahip olmayanlar, fiyatları arkadan takip ederler.

Enflasyonist devrelerde, memur maaşları ve işçi ücretleri enflasyonu körüklememek için arttırılmaz. Bu nedenle, fiyat hareketleriyle sabit gelirli olan bu grubun gelirleri arasında bir gecikme «time-lag» göze çarpar. Aynı şekilde gayrimenkul sahiplerinin gelirleri, eğer kiralar dondurulmuş ise fiyat hareketlerini takip edemez. Ancak yeni inşaat yapanlar, yüksek kiralar alabilmiş işler nispeten fiyat artışlarından daha az zarar görürler. Buna karşın, gelirlerini fiyat hareketlerine göre kolaylıkla ayarlama imkânına sahip olan sanayicinin, tüccar ve esnafın, üreticinin, serbest meslek erbabının enflasyondan kârlı çıkacakları da bir gerçektir.

(25) Köklü., s. 138.

Enflasyonist dönemlerde milli gelirin dağılımı daha çok zengin sınıfın lehine değiştiği için makûl bir sebep olmadığı halde, zenginler daha zengin, fakirler ise daha fakir hale gelmektedir. Bu nedenle sabit ve dar gelirliler, yani gelirlerini yükselen fiyatlara göre ayarlamak imkânına sahip olmayan orta sınıf ezilir, ufalanır. Buna karşın piyasaya mal ve hizmet arzında bulunan gruplar, fiyat yükselmeleri karşısında açıktan «havadan inme» kârlar elde ederler. Bu durum, sosyal sınıflar arasındaki gerginliği artırır ve sosyal dengeyi sarsar. Sosyal dengenin sarsılması, çeşitli huzursuzluklara ve siyasi istikrarsızlıklara sebep olabilir. Kısacası enflasyon, sosyal gerginliklerin doğmasına ve şiddetlenmesine zemin hazırlar. Enflasyonist devrelerde, fiyatların hızla yükselmesi, alacaklıların aleyhine fakat borçluların lehine bir durum yaratır.

iv — Dış Ticaret ve Enflasyon

Enflasyon hüküm süren bir ülkede, dahili fiyatlar süratle yükseliyor demektir. Bu durumda, ülkenin ihraç malları diğer ülkelere göre pahalılaşacak fakat ithalât ucuza gelmeye başlayacaktır. Döviz kurları sabit tutulmakta ise, enflasyon ithalâtı teşvik edecek ve ihracatı da engellemeyecektir. Bunu önlemek için ya kısa sürelerle devalüasyon yapılması gerekecek veya katlı kur sistemi uygulanacak ya da ithalâtı daraltıcı tahditlere başvurmak gerekecektir.

Dış ticaret yönünden enflasyon, ekonominin genel ithalât meylini yükseltici bir tesirde bulunur. Çünkü ülke içinde fiyatlar hızla yükselirken dışarda eğer fiyatlar nispeten istikrarlı bir durumda ise, ithal malları yerli mallara göre çok ucuzlayacaktır. Aynı şekilde enflasyon hüküm süren ülkenin ihraç mallarının fiyatları da, dış piyasalara göre süratle yükseldiğinden ihracat olanakları ortadan kalkacaktır. Bunun dış ticaret açısından anlamı, dış ticaret açığının meydana gelmesi veya az gelişmiş ülkelerin yapısal özellikleri dolayısıyla zaten var olan dış ticaret açıklarının süratle artmasıdır.

Enflasyon ile artan dış ticaret açıkları ekonominin altın ve döviz stoklarının erimesine yol açar. Dış piyasalara göre pahalılaşan ihracatı arttırmak için ihracata verilen primler, ithalâta konan kısıtlamalar ve yapılan para ayarlaması anti enflasyonist iktisat politikası ile desteklenmediği sürece, alınan tedbirlerden olumlu sonuçlar beklemek mümkün değildir. Enflasyon, ekonomide genel fiyat istikrarını bozduğu, iş alemine güvensizlik ve belirsiz-

lik getirdiğinden dolayı yerli kapital dış ülkelere kaçmaya başlar. Enflasyonun altın ve döviz stoklarını eritmesi, ülkenin ithalât olanaklarını kısıtlar, dış piyasalarda sürüm kabiliyeti olan malların ülke içinde tüketimine yol açar. İthalâtın, ihracat ile karşılanamaması sebebiyle dış ticaret açığı süratle yükselmeye başlar, altın ve dövize karşı talep artar.

Fiyatların dış piyasalara göre ülke içinde süratle yükselmesi nedeniyle ihraç imkânlarının daralması, ihraç mallarını üreten üreticileri çok zor bir duruma düşürür. Bu gibi malların fiyatları, dış talebe bağlı olduğu için, döviz kurları sabit tutulduğu sürece iç fiyat seviyesini izleyemezler. Bu ise, üreticilerin reel gelirlerinin düşmesine sebep olur. Reel gelirleri düşen üreticiler, genellikle başka üretim kesimlerine yöneceklerinden ülkenin ihraç olanakları da bu nedenle kısıtlanmış olur.

IV. ENFLASYONLA MÜCADELE

Enflasyon, yukarıda da değinildiği gibi ekonomik ve sosyal bünye üzerinde çok derin izler bırakan, toplumda huzursuzlukların artmasına sebep olan ve hatta siyasi istikrarsızlıklara zemin hazırlayan tehlikeli fakat tedavisi mümkün olan bir ekonomik hastalıktır. Bu nedenle enflasyonla mücadele etmek ve devamlı bir istikrar politikası izlemek iktisadi kalkınmanın bir ön şartı olarak ortaya çıkmaktadır.

Enflasyonla en iyi mücadele tarzı, onu baştan önlemek, ortaya çıkmasını engellemektir. Eğer enflasyon ilerlemiş bir durumda ise, onu durdurmak şiddetli tedbirlerin alınmasını gerektirecek ve bu da toplumda bazı huzursuzlukların doğmasına sebep olacaktır. Kaldı ki, enflasyonla mücadelede ne kadar geç kalınırsa, onun ekonomik yapıyı o kadar daha fazla yıpratmasına göz yumulmuş olur. Halbuki başlangıçta enflasyonla mücadele çok daha kolay ve etkindir.

Enflasyonla başarılı bir şekilde mücadele edebilmek için önce enflasyona sebep olan olayın doğru bir şekilde teşhisi gerekir. Sebepler doğru olarak belirlendikten sonra, bunların ortadan kaldırılmasına çalışmakla en etkin bir şekilde enflasyonla mücadele edilmiş olur.

Bilindiği gibi enflasyonun, cari fiyat seviyesi üzerinde toplam talebin toplam arzdan fazla olmasından dolayı meydana gelmiş

olduğunu görmüştük. Bu nedenle toplam arz ve toplam talep arasında mevcut bulunan enflasyonist açığın doğru bir şekilde tespit edilmesi gereklidir. Bu açık doğru bir şekilde hesaplandıktan sonra gerek talep ve gerekse arz cephesinden alınacak tedbirler ile giderilmeye çalışılarak toplam arz ve toplam talep dengesinin sağlanması gereklidir²⁶.

Şimdi toplam talepteki fazlalıkların sebeplerine bir bakalım. Devlet, gelir ve giderleri arasında bir denklik sağlayamamış olabilir. Devlet, cari ve yatırım harcamalarını arttırabilir ve bu giderlerinin bir kısmını açık bütçe ile karşılamış ve bunun için de Merkez Bankası kaynaklarını uzun süre kullanarak piyasada emisyon hacminin artmasına sebep olmuş olabilir. Ekonomideki âtıl paralar çözümlenerek tüketim harcamalarında kullanılabilir. Dış ülkelerde meydana gelen fiyat artışları, ülke ekonomisini etkilemiş olabilir. Konjonktürel dalgalanmanın «boom» devresinde bulunulması sonucunda ve dışarda meydana gelen savaş gibi geçici sebepler nedeniyle ticaret hadleri lehe dönmüş, ihracatçıların kazançları artmış olabilir.

Aynı şekilde, altın ve döviz rezervlerinde meydana gelen süratli artış talebi şişirebilir. İşçi gelirlerinde, produktiviteilerinin üzerinde meydana gelen yükselişler dolayısıyla maliyet enflasyonuna yol açılmış olabilir²⁷. Ülkede uygulanan genişletici bir kredi politikası sonucunda bankaların munzam para yaratarak para arzında bir şişkinlik meydana getirmelerine sebebiyet verilebilir. Devam eden enflasyon, psikolojik olarak fertlerin harcamalarına etkide bulunarak tüketim hacmini genişletmiş ve bu suretle efektif talep seviyesini yükseltmiş bulunabilir. Devlet yatırımları, bazen enflasyonist kaynaklar tarafından finanse edilebilir. Aynı şekilde, ülkede ihracatı geliştirmek için ihracatçılara verilen primler de enflasyonist kaynaklar ile beslenebilir.

Toplam talebi şişiren sebepleri bu şekilde sıraladıktan sonra toplam arzdaki yetersizliklerin nedenlerine bakalım. Ekonomide, üretim kapasitesinin fiziksel sınırlarına ulaşılmış olabilir. Bu ne-

(26) İsmail Türk, «Enflasyonla Mücadele Maliye Politikası», S.B.F. Dergisi. C. IV, No. 4 (Aralık 1959) s. 6.

(27) Willard L. Thorp and Richard E. Quandt, «Growth, Productivity, and Inflation», *INFLATION Demand-Pull or Cost-Push?* der. Richard Periman, Boston, s. 106-114.

denle arzı arttırmak, kısa sürede üretim kapasitesi genişletilemeyeceği için mümkün olamaz. Mevcut olan stoklarda, toplam talebi karşılamaya yetmez ise, toplam talep toplam arz arasındaki denge ikincisinin aleyhine bozulmuş olur.

Enflasyon devrelerinde ülke içinde süratle yükselen fiyatlar nedeniyle, dış ticaret ve ödemeler dengesi bozulabilir, altın ve döviz rezervleri erir. Altın ve döviz rezervlerinin tükenmesi ekonomide toplam arzın artırılması için gerekli hammadde, yarı mamul madde ve yedek parça gibi malların ithalinin yapılmasını engeller. Bu yüzden de toplam arz daralmış bulunabilir. Genellikle tarımsal bünyeli ülkelerde, iklim şartlarının fena geçmiş olmasından dolayı tarımsal ürünlerin arzında bir azalma olabilir. Bu da toplam arzın daralmasını gerektirebilir. Ekonomide bazı sektörlerde darboğazlar «bottleneck» meydana gelebilir ve bu sebeple üretimin artırılmasını engelleyen bazı mal kısıtlıkları ortaya çıkmış bulunabilir.

Enflasyonun başlangıç devrelerinde, kişiler para hayaline «money illusion» kapılır ve parasal gelirlerin yükseldiğini görerek satışlarını artırır. Fakat ilerleyen enflasyon ile birlikte, kendilerini para hayalinden kurtararak, satış yapmaktansa, ürünlerini stoklamayı ve daha sonraki devrelerde satarak daha çok kâr elde etmeyi umabilirler. Böylece, ekonomide satışlar azalır, stoklar süratle artmaya başlar. Toplam arzda bu nedenle bir azalma görülebilir. Savaş ve doğal afetler gibi geçici sebepler sonunda da toplam arzda bir daralma meydana gelmiş olabilir. Kalkınmakta olan ülkelerde genellikle yatırımlar uzun sürede hasıla getiren altyapı ve diğer ağır endüstri yatırımlarıdır. Bu tip ülkeler de, bu nedenle yatırım harcamaları toplam talebi hemen yükselttiği halde, arzda kısa sürede bir artış yaratmayabilir²⁸.

O halde burada karşımıza enflasyonist açığı gidermede iki yol çıkmış oluyor. Bunlardan biri, toplam talebi toplam arz seviyesine indirmek; diğeri ise toplam arzı toplam talep seviyesine çıkarmak. Kısa devrede yapılacak iş, toplam talep fazlasını kısmak olmalıdır. Bunun için devlet, cari ve uzun vadeli yatırım harcamalarını kısacak, özel tüketim ve yatırım harcamalarını azaltmaya gayret ede-

(28) Gardner Ackley, «A Third Approach to the Analysis and Control of Inflation» *INFLATION Demand-Pull or Cost-Push?* der. Richard Perlman, Boston, s. 44-48.

cek, bütçe fazlaları vererek bu dengeyi sağlamaya çalışacaktır. Uzun devrede ise, toplam arz, toplam talep seviyesine çıkarılmaya çalışılacaktır. Bu ise, ekonomik kalkınmadan başka bir şey değildir. Bu suretle denge, toplam arzın arttırılması ile sağlanmış olacaktır.

Enflasyon ile mücadele de para, kredi, gelir, ücret, maliye, direkt kontroller, zorunlu tasarruf gibi çeşitli politikalar izlemek mümkündür²⁹. Bu politikalar, toplam talebi kısımda olduğu kadar, toplam arzı toplam talep seviyesine yükselterek ekonomik dengeyi gerçekleştirmede de kullanırlar. Yalnız burada dikkat edilmesi gereken nokta şudur : Bütün bu sayılan politikalar, enflasyonla mücadelede başarılı bir şekilde kullanılabilir fakat hiçbir zaman aynı sonuçları vermez. Örneğin, para ve kredi politikaları daha çok yatırımlar üzerinde etkili olduğu halde maliye politikası tüketim harcamalarını kontrol etmede daha etkin bir şekilde kullanılabilir. Bu nedenle, enflasyonu önleyici bir denge politikası izlenirken, bu politikaların tamamı bir arada toplam arzın arttırılması veya toplam talebin kısılmasında aynı yönde ve birbirini tamamlayacak şekilde yürütülmelidir. Ancak bu şekilde hareket edildiği zaman politikalar arasında meydana gelebilecek tutarsızlıklar ortadan kaldırılmış ve başarılı bir şekilde enflasyonla mücadele edilmiş olur.

(29) Enflasyona karşı bugün izlenen politikalar için daha geniş bilgi, İktisadî İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı'nın (OECD) 1971 Nisanında tamamlamış olduğu «*Enflasyona Karşı Savaşta Bugün İzlenen Politikalar*» isimli raporunda mevcuttur. Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği yayını. Ankara, 1971. Ayrıca yine bu konuda bkz : OECD'nin «*Economic Outlook*» Haziran 1972 içindeki özel bölümü olan «*Inflation and Its Control*» kısmı. The OECD Economic Outlook, Paris, Haziran 1972.